

kvæmt þessu verður stefndi sýknaður af kröfum stefnanda, en rétt þykir, að málskostnaður falli niður.

Guðmundur Jónsson borgardómari kvað upp dóm þennan ásamt samdómendunum Guðmundi Hjaltasyni skipstjóra og dr. Gunnari Sigurðssyni verkfræðingi.

Dómsorð:

Stefndi, H/f Eimskipafélag Íslands, skal vera sýkn af kröfum stefnanda, hreppsnefndar Hríseyjarhrepps f. h. hreppsins, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.

Föstudaginn 12. nóvember 1971.

Nr. 26/1971.

Guðjón Pétursson

(Gísli G. Ísleifsson hrl.)

gegn

Fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs

(Sigurður Ólason hrl.).

Dómenndur:

hæstaréttardómararnir Einar Arnalds, Benedikt Sigurjónsson, Logi Einarsson og Magnús P. Torfason og prófessor Ármann Snævarr.

Skaðabótamál. Ábyrgð á lækniðverkum. Sýkna.

Dómur Hæstaréttar.

Áfrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 24. febrúar 1971, að fengnu áfrýjunarleyfi 8. s. m. Hann hafði gjafsókn í héraði og fékk gjafsóknarleyfi hér fyrir dómi hinn 18. maí 1971. Dómkröfur hans eru þær, að stefnda verði dæmt að greiða honum kr. 1.642.179.00 með 7% ársvöxtum frá 1. janúar 1964 til greiðsludags og málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti, eins og málið væri eigi gjafsóknarmál.

Stefndi krefst staðfestingar hins áfrýjaða dóms og máls-

kostnaðar fyrir Hæstarétti úr hendi áfrýjanda.

Með skírskotun til forsendna hins áfrýjaða dóms ber að staðfesta hann, en eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður.

Gjafsóknarkostnaður áfrýjanda fyrir Hæstarétti greiðist úr ríkissjóði, þar með talin málflutningslaun skipaðs talsmanns hans, kr. 50.000.00.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

Gjafsóknarkostnaður áfrýjanda, Guðjóns Péturssonar, fyrir Hæstarétti greiðist úr ríkissjóði, þar með talin málflutningslaun skipaðs talsmanns, Gísla G. Ísleifssonar hæstaréttarlögmans, kr. 50.000.00.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 9. október 1970.

Mál þetta, sem tekið var til dóms 11. f. m., hefur Guðjón Pétursson húsgagnasmíðameistari, Njálsgötu 10 A hér í borg, höfðað fyrir bæjarþingi Reykjavíkur með stefnu, útgefinni hinn 14. maí 1964, á hendur fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs til greiðslu skaðabóta að fjárhæð kr. 1.642.179.00 með 7% ársvöxtum frá 1. janúar 1964 til greiðsludags og málskostnaðar að skaðlausu samkvæmt gjaldskrá Lögmannafélags Íslands, eins og málið væri eigi gjafsóknarmál, en hinn 21. febrúar 1969 veitti dómsmálaráðherra stefnanda leyfi til gjafsóknar í málinu.

Af hálfu stefnda eru þær dómkröfur gerðar, að hann verði sýknaður af kröfum stefnanda, en til vara, að dæmd verði stórfelld lækkun á stefnukröfunni. Þá er þess krafizt, að stefnandi verði dæmdur til að greiða fullan málskostnað að mati dómsins án tillits til þess, að um gjafsóknarmál sé að ræða.

Samkvæmt skýrslu stefnanda eru málavextir þessir:

Á árunum 1924—1929, er stefnandi stundaði húsgagnasmíði, fékk hann útbrot eða bólupref á húðina á höndum og andliti. Endurtók þetta sig öðru hverju á þessum árum og vildi ekki batna, þótt læknar, sem hann leitaði til, létu hann hafa ýmiss konar smyrsl til að nota við þessum sjúkdómi. Stefnandi telur, að hann hafi fyrst farið til Sæmundar Bjarnhéðinssonar, en hann hafi

aðeins farið til hans í örfá skipti. Skömmu eftir að hann var hjá Sæmundi, þ. e. á árinu 1924 eða 1925, kveðst stefnandi hafa leitað til Hannesar Guðmundssonar, en sér hafi verið bent á hann sem sérfræðing í húðsjúkdómum. Kveðst stefnandi síðan hafa leitað til Hannesar, er útbrotin hafi brotízt út, og hafi leitað til hans í þessu sambandi fram á árið 1927, en það ár hafi hann fyrst farið til röntgengeislunar í Röntgenstofunni. Ekki kveðst stefnandi muna nákvæmlega tildrög að því, að hann fór til geislameðferðar, hvort hann hafi sjálfur orðað það, hvort rétt væri að reyna geislameðferð, en alla vega hafi það verið svo, að Hannes hafi talið það athugandi, að hann, þ. e. stefnandi, færi til Gunnlaugs Claessens, sem athugaði, hvort það væri ráðlegt að beita geislameðferð. Stefnandi kveður Gunnlaug hafa spurt sig um sjúkdóminn, eins og venja sé hjá læknum, og hafi niðurstaðan orðið sú, að hann hafi talið reynandi að beita geislameðferð með daufum geislum, eins og stefnandi kveðst hafa heyrt Gunnlaug segja. Stefnandi kveðst fyrst hafa verið geislaður þrisvar sinnum með nokkru millibili, en síðan hafi geislanirnar verið endurteknar á um hálfis árs fresti á nokkru árabili. Stefnandi kveður konu hafa stjórnað tækjum þeim, sem notuð voru við geislunina, en hún hafi farið eftir fyrirmælum Gunnlaugs. Kveðst stefnandi muna, að Gunnlaugur hafi lesið fyrir hverju sinni, hvað ætti að gera og hvað hefði verið gert, en konan hafi fært þetta inn á spjald. Kveðst stefnandi muna, að Gunnlaugur hafi látið þau orð falla, að það yrði að geisla þetta mjög varlega. Stefnandi kveðst munu hafa farið til Hannesar Guðmundssonar aftur, eftir að geislameðferðin byrjaði, enda hafi hann fljótlega orðið var við, að geislameðferðin dygði ekki. Útbrotin hafi ekki virzt batna og eftir því sem lengra leið, hafi bletturinn, sem aðallega var geislaður, versnað, en hann hafi verið á handarbaki hægri handar, upp af þumal- og vísifingri. Stefnandi kveðst einnig hafa leitað til annarra lækna, þeirra Jens Jóhannessonar og Valtýs Albertssonar, eftir að hann varð heimilislæknir sinn, og hafi Valtýr látið sig hafa smyrsl við útbrotunum. Stefnandi kveðst hafa farið til geislameðferðar, eftir að hann leitaði til Valtýs, og kveður hana hafa farið fram í húsa- kynnum Landspítalans og hafi Gunnlaugur Claessen einnig stjórnað henni. Kveður stefnandi það ekki hafa verið að tilvísun Valtýs, sem hann hafi farið til geislameðferðar, en þó kunni að vera, að hann hafi sagt Valtý frá því og Valtýr þá vitað um hana. Stefnandi kveður blettinn á hægri handarbaki hafa verið að smáversna til ársins 1933. Kveður hann það fyrst hafa verið á því ári, að

hann hafi gert sér grein fyrir breytingum á húðinni, eftir að geislameðferðin hófst. Það ár hafi komið þarna sár, í fyrstu mjög lítið, en það hafi síðan stækkað eftir því sem árin liðu, þar til það var orðið á stærð við fimmeyring, og úr sárinu hafi oftast ollið vilsa og dauðar holdtrefjar. Stefnandi kveðst síðan hafa verið með þetta opna sár til ársins 1958. Öll þessi ár kveðst hann hafa verið oft á ári hjá heimilislækni sínum, sem síðan hafi sent hann til sérfræðinga, en ekkert hafi dugað. Stefnandi kveður flesta af læknum þeim, sem hann hafi leitað til, hafa nefnt útbrotin exem. Kveður hann þau hafa horfið öðru hverju, en brotizt aftur út mjög óreglulega og hafi hann verið farinn að taka eftir því, að ekki hafi verið sama, úr hvaða efni hann var að vinna, enda hafi síðar komið í ljós, að hann hafi haft ofnæmi fyrir ýmsum efnum, sem hann hafi verið að vinna úr. Eftir að sárið kom á höndina, kveður stefnandi sér hafa virzt hann verða næmari fyrir útbrotunum en áður og eftir því sem lengra leið hafi honum farið að líða verr. Hafi hann þó átt erfitt með svefn og oft verið slæmur á taugum. Stefnandi kveður það svo hafa verið um 1944, að hann hafi til reynslu farið í böð hjá Jónasi Kristjánssyni lækni, því að stefnandi kveðst hafa viljað reyna sem flest, er talið var, að gæti orðið til bóta. Kveður hann Jónas þá hafa sagt sér, að búið væri að stórskemma höndina með röntgengeislum, sem erfitt mundi að bæta úr, en böðin mundu hvorki bæta né skemma. Kveður hann Jónas hafa verið fyrsta lækinn, sem hafi sagt sér, að um röntgenskemmd væri að ræða. Stefnandi kveðst nú nokkru síðar hafa tjáð heimilislækni sínum ummæli Jónasar Kristjánssonar, en hann hafi litlu svarað. Þá kveður stefnandi einn af sérfræðingum þeim, sem hann leitaði til, hafa sagt, að þetta gæti hann ekki læknað. Nokkru síðar kveðst stefnandi hafa leitað til annars sérfræðings í húðsjúkdómum og síðan hafi hann gengið til hans í um fjögur ár frá því á árinu 1948 og þar til seint á árinu 1951. Kveður stefnandi sér hafa virzt lækinn hafa mikinn áhuga á að lækna meinsemdina, en það hafi ekki viljað ganga greitt. Stefnandi kveðst hafa reynt að komast eftir því, hvað hægt væri að gera og hvað gert hefði verið erlendis til að græða röntgensár. Kveðst stefnandi hafa óskað eftir því við heimilislækinn sinn, að hann yrði sendur til útlanda til aðgerðar á hendinni. Eftir að samráð hafði verið haft við trúnaðarlækni sjúkrasamlagsins í Reykjavík, hafi svo verið ákveðið, að hann færi til Rigshospitalet í Kaupmannahöfn. Kveðst hann síðan hafa vistast á húðsjúkdóma-deild sjúkrahússins hinn 31. desember 1951. Kveðst stefnandi

hafa verið rannsakaður af yfirlækni deildarinnar, H. Haxthausen, sérfræðingum í húðflutningum og fleiri læknum. Stefnandi kveðst hafa haft meðferðis tölur frá Röntgendeild Landspítalans yfir röntgengeislanir þær, sem hann hafi fengið fyrir þau ár, sem hann hlaut geislameðferð þar, en hann kveður tölur fyrir hin árin, sem hann var geislaður, ekki hafa fundizt, áður en hann fór utan, og hafi því ekki verið nema ágizkun, hve margar röntgeneiningar hann hafði fengið. Stefnandi kveðst nú hafa verið undir handleiðslu H. Haxthausens, yfirlæknis á húðsjúkdómadeildinni, í tvo mánuði. Ekki kveður stefnandi hafa orðið af uppskurði, en kveður yfirlækninn hafa mælt fyrir um bakstra- og smyrslakúr allan þann tíma. Hann kveður tekizt hafa að koma þunnu skæni yfir sárið, en strax og hann kom heim og var farinn að vinna, hafi allt farið í sama horf og áður. Stefnandi kveðst hafa fengið vottorð hjá prófessor Haxthausen um meinsemdina í hendinni, áður en hann fór af sjúkrahúsinu, og kveðst hafa sýnt það trúnaðarlækni sjúkrasamlagsins hér í borg, en hann hafi ekki viljað mikið úr því gera. Stefnandi kveðst hafa hugsað sér, er hann kom heim af sjúkrahúsinu í Kaupmannahöfn, að leita réttar síns út af röntgensárinu og afleiðingum þess, en hann kveður þessi viðbrögð trúnaðarlæknisins hafa haft þau áhrif á sig, að hann hafi látið það bíða. Stefnandi kveður nú nokkurn tíma hafa liðið. Hann hafi oftast verið að vinna, en fundið, að smátt og smátt var mátturinn í hendinni að dvína. Hafi svo verið komið síðari hluta árs 1957, að hann hafi átt orðið erfitt með að stjórna og lyfta verkferum, hvað þá stærri hlutum. Kveðst hann síðan í febrúarmánuði 1958 alveg hafa gefizt upp við að vinna á verkstæði því, sem hann hafði rekið ásamt öðrum manni. Stefnandi kveðst ekki hafa fengið geislameðferð á hægri hönd á árinu 1957. Stefnandi kveður það svo hafa verið nokkru seinna, að hann hafi þurft að hitta Snorra Hallgrímsson prófessor. Hafi Snorri þá séð höndina og skoðað hana og sagt, að hún þyrfti aðgerðar við og það sem fyrst. Hafi Snorri síðan fengið Árna Björnsson lækni til að taka þetta að sér. Hafi síðan verið framkvæmdar aðgerðir á hendinni á tímabilinu apríl—júní 1958. Stefnandi kveður það svo hafa verið um tveimur árum seinna, að vísingur hægri handar hafi orðið máttlaus. Þá hafi verið komin smáhola í efstu liðamót fingursins og hafi ollið úr vilsa. Hafi þá ekki verið annað að gera en nema fingurinn í burtu og hafi Ári Björnsson læknir framkvæmt þá aðgerð.

Í málinu er fram komið vottorð Valtýs Albertssonar læknis,

sem rakið er í örorkumati Páls Sigurðssonar lækni sýðar í dóm-inum. Hefur Valtýr staðfest vottorð sitt fyrir dómi. Auk þess hefur hann skýrt svo frá, að stefnandi hafi fyrst leitað til sín á árinu 1931 og hafi hann þá verið búinn að fá geislameðferð. Kveðst Valtýr telja, að það hafi verið strax, eftir að stefnandi leitaði til sín, að vaknað hafi grunur hjá sér um, að hann hefði hlotið of mikla röntgengeislun. Kveðst Valtýr hafa ráðfært sig við lækni þann, sem framkvæmdi geislunina, Gunnlaug Claessen, því að hann, þ. e. Valtýr, hafi haft vissar efasemdir um frekari geislameðferð. Einnig kveðst Valtýr hafa ráðfært sig við Hannes Guðmundsson lækni. Valtýr telur sig muna það rétt, að Hannes Guðmundsson hafi einnig haft efasemdir í sambandi við frekari geislameðferð, að minnsta kosti á meðan hann vissi ekki, hversu mikla geislun sjúklingurinn hefði fengið áður. Valtýr kveður það hafa komið fram hjá stefnanda, að honum liði eitthvað betur eftir geislameðferð, sem hann hafði fengið, og hann hefði áhuga á að reyna frekari geislun, ef það væri óhætt. Kveður Valtýr það ekki hafa verið að sínu frumkvæði, að stefnandi hafi fengið frekari geislameðferð, eftir að hann kom til sín. Ekki kveðst Valtýr geta nú um það sagt, hvort það hafi verið hann eða Hannes Guðmundsson, sem hafi vísað stefnanda til frekari geislameðferðar. Ekki kveðst Valtýr lengur eiga í fórum sínum gögn varðandi sjúkdómsferil stefnanda.

Í málinu hefur verið lagt fram vottorð Röntgendeildar Landspítalans, dags. 19. október 1962, svohljóðandi:

„Samkv. journölum radiumstofunnar og Röntgendeildar Landspítalans hefur Guðjón Pétursson fengið eftirfarandi geislanir.

1927	H. hönd			V. hönd		
9/2	$\frac{1}{2}$	Sab. x 3 (felt)		$\frac{1}{2}$	Sab. x 2 (felt)	
11/2	$\frac{1}{2}$	— x 3 —		$\frac{1}{2}$	— x 2 —	
2/3	$\frac{1}{2}$	— x 2 —		$\frac{1}{2}$	— x 2 —	
4/3	$\frac{1}{2}$	— x 2 —		$\frac{1}{2}$	— x 2 —	
24/6	$\frac{1}{4}$	— x 2 —		$\frac{1}{4}$	— x 2 —	
27/6	$\frac{1}{2}$	— x 2 —		$\frac{1}{2}$	— x 2 —	
22/11	$\frac{1}{2}$	— x 2 —		$\frac{1}{2}$	— x 2 —	
25/11	$\frac{1}{2}$	— x 2 —		$\frac{1}{2}$	— x 2 —	

Í öll skiptin geislað með suðulampa 2 m A FH-F 20 cm í 4 mm A1. nema 24/6, þá geislað með Collidge lampa með

2 ma — 20 am FHF $\frac{1}{2}$ mm A1. filter, og 27/6 var haft
1 mm A1.

1928 *H. hönd*

30/3 $\frac{1}{2}$ Sab. ($4\frac{1}{2}$ mín 2 m A FHF 20 cm filter 2 mm A1).

30/3 $\frac{1}{2}$ —

16/10 $\frac{1}{2}$ — (handarbak)

16/10 $\frac{1}{2}$ — radalmegin (volart?)

18/10 $\frac{1}{2}$ — (x 2) *V. hönd*

18/10 $\frac{1}{2}$ — radalmegin $\frac{1}{2}$ Sab.

1929 *H. handarbak.* *V. hönd + ulf. volart.*

15/1 $\frac{1}{2}$ Sab. x 2 (felt) $\frac{1}{2}$ Sab. x 2 (felt).

17/1 $\frac{1}{2}$ — x 2 — *V. handarbak.*

$\frac{1}{2}$ Sab. x 2

Suðulampi 2 m A 4 mín. FHF 20 cm 2 mm A1.

1930 *H. handarbak* *V. handarbak.*

25/3 $\frac{1}{2}$ Sab. x 2 27/3 $\frac{1}{2}$ Sab. x 2

28/3 $\frac{1}{2}$ — x 2 29/3 $\frac{1}{2}$ — x 2

H. hönd

13/5 $\frac{1}{2}$ Sab. x 2

15/3 $\frac{1}{2}$ — x 2

Lampi Collidge 4 ma $4\frac{1}{2}$ mín. $\frac{1}{2}$ FHF 20 cm 2 mm A1.

Journall frá 1931 finnst ekki.

1932

12/1 *H. langatöng* $\frac{1}{2}$ Sab. F. 2 mm A1. Lampi Metrol
Kv. 1251 m A 41 mín. $4\frac{1}{2}$

14/1 — — $\frac{1}{2}$ Sab. F. 2 mm A1. Lampi Metrol
Kv. 1251 m A 41 mín. $4\frac{1}{2}$

3/2 *H. handarbak* $\frac{1}{2}$ Sab. F. 2 mm A1. Lampi Metrol
Kv. 1251 m A 41 mín. $4\frac{1}{2}$

5/4 *H. hönd* $\frac{1}{2}$ Sab. F. 2 mm A1. Lampi Metrol
Kv. 1251 m A 41 mín. $4\frac{1}{2}$

7/4 *H. hönd* $\frac{1}{2}$ Sab. F. 2 mm A1. Lampi Metrol
Kv. 1251 m A 41 mín. $4\frac{1}{2}$

11/4 — — $\frac{1}{2}$ Sab. F. 2 mm A1. Lampi Metrol
Kv. 1251 m A 41 mín. $4\frac{1}{2}$

24/5	Fingur h. og v. handar	½ Sab. F. 2 mm A1. Lampi Metrol
		Kv. 1251 m A 41 mín. 4½
26/5	— — —	½ Sab. F. 2 mm A1. Lampi Metrol
		Kv. 1251 m A 41 mín. 4½
4/7	Hönd og v. langatöng	½ Sab. F. 2 mm A1. Lampi Metrol
		Kv. 1251 m A 41 mín. 4½
6/7	— — —	½ Sab. F. 2 mm A1. Lampi Metrol
		Kv. 1251 m A 41 mín. 4½
9/8	H. hönd	½ Sab. F. 2 mm A1. Lampi Metrol
		Kv. 1251 m A 41 mín. 4½
29/11	— —	½ Sab. F. 2 mm A1. Lampi Metrol
		Kv. 1251 m A 41 mín. 4½
2/12	— —	½ Sab. F. 2 mm A1. Lampi Metrol
		Kv. 1251 m A 41 mín. 4½

Páll Sigurðsson tryggingayfirlæknir hefur metið örorku stefnanda samkvæmt matsgerð, dags. hinn 5. desember 1963. Er þar rakin sjúkrasaga stefnanda svo og læknisvottorð, sem aflað hefur verið um sjúkdóm stefnanda og meðferð þá, sem hann hefur hlotið. Er matsgerð þessi svohljóðandi:

„Samkvæmt þeim upplýsingum, sem fyrir liggja, þá var ofanefndur maður geislaður með röntgengeislum bæði á radíumstofunni og röntgendeild Landspítalans á árunum 1927 til 1932 vegna útbrot á höndum. Mestir geislar voru settir á hægra handarbak og fingur hægri handar.

Fyrir geislunina hafði hann haft slík útbrot eða bólukraðak í húð á höndum og andliti og hafði leitað lækna og sérfræðinga, en án árangurs þrátt fyrir lyfjameðferð. Á þessum árum (1924—1929) var maðurinn að læra húsgagnasmíði.

Ekki virðast röntgengeislarnir hafa haft áhrif til góðs á útbrotin, og varð versnun á hægri hönd, og datt sár á húðina í byrjun árs 1933, og var það sár síðan opið allan tímann til 1958.

Á þessu tímabili var maðurinn oft til meðferðar hjá læknum, bæði hjá heimilislækni sínum, sérfræðingum í húðsjúkdómum og öðrum læknum.

Um þá læknismeðferð liggja fyrir vottorð, og eru þau svohljóðandi:

Vottorð frá Valtý Albertssyni, lækni, dags. 27. apríl 1963, en hann var heimilislæknir Guðjóns Péturssonar frá því 1931 og þar til 1958 eða 1959.

Vottorðið er svohljóðandi:

„Guðjón Pétursson, Njálsgötu 10 A, mun fyrst hafa leitað til mín árið 1931, og var ég síðan heimilislæknir hans þangað til fyrir um það bil 4 árum.

Nokkrum árum áður en ég sá hann fyrst, hafði farið að bera á útbrotum á h. hendi Guðjóns. Reynd höfðu verið bæði lyf og geislanir. Ekki hafði honum batnað við geislana, enda virtust útbrotin að einhverju leyti orsakast af efnum, sem hann vann við sem húsgagnasmiður. Komu oft sár á höndina, og varð hann oft að ganga með hana reifaða tímunum saman og þá óvinnufær og illa haldinn. Ég taldi, að um of mikla röntgengeislun væri að ræða og húðin þess vegna svo þunn, að sár duttu auðveldlega á hana. Helzt hemaði yfir sárin, ef hann gat tekið sér allanga hvíld frá störfum, en fjárhagur hans leyfði það ekki. Kom mjög til álita, að hann skipti um starf, en atvinna, sem honum hentaði, lá ekki á lausu. Fyrir um það bil 11 árum var hann ca. 2 mánuði til lækninga í Ríkisspítalanum í Kaupmannahöfn án þess að fá bata. Fyrir nokkrum árum varð hann að hætta störfum sem húsgagnasmiður. Var síðan reynt að græða húð á sárið, og þurfti þá að taka af honum vísifingur h. handar“.

Það liggur fyrir vottorð frá Hannesi Þórarinssyni, sérfr. í húðsjúkdómum, dags. 16/3 1963, en hjá honum var Guðjón til meðferðar frá árinu 1948 og fram til ársins 1951.

Vottorð Hannesar Þórarinssonar er svohljóðandi:

„Guðjón Pétursson, Njálsgötu 10 A, Reykjavík, leitaði mín árið 1948 vegna eczems á höndum, er hann kvaðst hafa haft um 25 ára skeið. Er ég skoðaði hann fyrst 28/5 '48, voru vessandi útbrot og mikil bólga á báðum höndum. Nokkrum dögum seinna hafði bólgan hjaðnað verulega, og sáust þá breytingar á h. handarbaki, er ég taldi bera vott um síðverkun af mikilli röntgengeislun. Grunnt sár var á handarbakinu, ca. 1,5 cm í þvermál, og húðin í kringum það var greinilega rýrnuð (atrophisk) og hárlaus.

Kvaðst Guðjón hafa fengið röntgenmeðferð á árunum 1927—32, aðallega á h. handarbak.

Ég stundaði hann síðan vegna eczems til ársloka 1951.

Reyndist það mjög erfitt viðfangs, og tel ég, að röntgenáhrif hafi átt talsverðan þátt í því.

Á þessu tímabili var Guðjón oft óvinnufær af þessum sökum og stundum rúmfastur. Mikil vanlíðan fylgdi þessu, verkir og kláði, og átti hann oft bágð með svefn.

Skv. spjaldskrá minni kom hann 48 sinnum til mín frá maí '48 til des. '51“.

Árið 1951 var Guðjón sendur til Kaupmannahafnar til athugunar og meðferðar og lá þar á Rigshospitalet — afdeling for hud- og könssygdommi — og það liggja fyrir 2 vottorð, annað frá prof., overlæge H. Haxthausen, svohljóðandi:

„Snedkermester Guðjón Pétursson, Reykjavík, ligger her på afdelingen siden 21. december 1951 til behandling for en Røntgenforbrænding, som er lægt under omslags- og salvebehandling her“.

Hitt vottorðið er frá Gustav Asboe-Hansen, prófessor, dr. med., dags. 30. janúar 1963, og er það svohljóðandi:

„I besvarelse af Deres skrivelse af 23. januar 1963 skal jeg oplyse følgende:

Snedkermester Guðjón Pétursson, Reykjavík, var indlagt i Rigshospitalets afdeling for hudsygdomme 31/12 '51 til 3/3 '52.

Diagnose: Røntgenforbrænding. Dupuytren's kontraktur.

I journalen er det oplyst, at patienten kort efter, at han i 1923 begynte som snedker, udviklede et eczem af kronisk type på begge hænder med overfølsomhed for diverse træsorter, især mahogni, desuden for terpentin, cellulose og salmiak.

Det er desuden oplyst, at patienten har fået røntgenbehandling af begge hænder i Reykjavík i 1929 men en dosis på 750 r, i 1931—32 12—125—1500 r. I 1935 viste der sig et sår på høj hånd, som jævnt og langsomt voksede i de følgende år.

Ved indlæggelsen fandtes i l. høj. fingerinterstits på høj. håndryg en 1-ørstor ulceration med gulligt belagt bund, afgrænset af en ikke-voldagtig rand, som var fast, men forskydelig. Der var ingen teleangiectasier. På ve. håndryg var huden let skællende. Professor Haxthausen har den 6/2 '52 til journalen dikteret følgende: „Såret er nu helt lægt, men den dækkende epidermis er meget tynd, og der er betydelig røntgentrofi og sclerose i omfanget“.

Under opholdet er patienten opereret for sin Dupuytren's kontraktur med en operatio plastica cum aponeurosectomia palmare a. m. McIndoe.

I journalen findes ingen kopier af attester fra røntgenstuen i Reykjavík. Hvis hr. Pétursson i 1951 har bragt sådanne med sig, vil de sandsynligvis være returneret med udskrivningskortet til dr. V. Albertsson, Reykjavík, den 6. marts 1952“.

Við meðferðina á spítalanum í Kaupmannahöfn tókst að fá sárið til að gróa, en strax og heim var komið, fór allt í sama horf og áður.

Maðurinn hefur þrívegis legið á Landspítala, tvívegis árið 1958 frá 9/4—5/6 og frá 18/6—23/6 og á árinu 1960 frá 23/3—31/3. Hann var þar til meðferðar hjá Árna Björnssyni lækni, og í vott-orði Árna frá 24/1 1963 þá segir svo:

„Guðjón Pétursson, f. 24. 4. 1903, til heimilis að Njálsgötu 10 A í Reykjavík, lá á handlæknisdeild Landspítalans 9. 4. '58—5. 6. '58, 18. 6. '58—23. 6. '58 og 23. 3.—31. 3. '60. Hann var lagður inn vegna hægfara húðbreytinga og sármyndana á hægri hendi.

Að sögn sjúklings hafði hann fengið geislameðferð alloft vegna eczems á höndum, og hafði hann fengið „síðast“ geislameðferð síðast 1931. Sár segir hann, að hafi myndast fljótlega eftir síðustu geislameðferð og hafi þau aldrei gróið til fulls. Fylgir þeim oft bólga og mikill sársauki. Enn fremur hefur höndin smátt og smátt stirðnað, og hefur það valdið sjúklingi miklum óþægindum við vinnu.

Við skoðun á hægri hendi sjást breytingar á húð, sem einkennandi er fyrir langvarandi geislaverkun. Húðin á öllu handarbaki ásamt vísifingri og þumalfingri er gljáandi, hárlaus, þykknuð og með tveimur smásárum. Auk þess sjást æðavíkkarir, sem einkennandi eru fyrir þetta ástand. Mikill stirðleiki var í öllum liðum vísifingurs og enn fremur í grunnlið þumalfingurs. Á þeim tímum, sem sjúklingur dvaldist á handlæknisdeild Landspítalans, voru gerðar á honum sjö aðgerðir. Húðin var skorin burt af handarbakinu og hold flutt af vinstri handlegg. Var höndin fest við handlegginn, og varð sjúklingur að vera í þeim stellingum í þrjár vikur. Við það stirðnaði hann í öxlunum, og var mjög erfitt að koma þeim í eðlilega hreyfingu á eftir. Í síðustu aðgerð var vísifingur tekinn rétt ofan við mitt miðhandarbein.

Vefjarannsókn á húðinni og handarbakinu sýndi breytingar, sem sérkennandi eru fyrir húð, sem orðið hefur fyrir verkunum af röntgengeislum.

Ástand er nú þannig, hvað höndina snertir, að húð hefur verið flutt á mikinn hluta handarbaksins, og er hún eðlileg útlits, en tilfinning er dauf. Vísifingur vantar alveg ásamt miðhandarbeiini hans. Stirðleiki er nokkur í þumalfingursliðum, og breytingar sjást á húðinni ofan á þumalfingri og ulnart á handarbakinu sjálfa. Þessar breytingar geta staðið í stað, en þær geta líka haldið áfram og valdið óþægindum og jafnvel sármyndunum í framtíðinni“.

Síðan síðasta aðgerð var gerð 1960, hefur ekki komið sár á höndina.

Maðurinn kom til viðtals hjá undirrituðum 4/10 1963. Hann skýrir frá sjúkleika sínum, eins og lýst hefur verið hér að framan, en leggur auk þess fram vélritaða skýrslu, er hann hefur tekið saman um sjúkdómssögu sína. Hann kveðst hafa hætt verkstæðisvinnu í febrúar 1958, var síðan á sjúkrahúsum á árinu 1958, eins og fyrr segir, en byrjaði síðan vinnu í október á skrifstofu Landsambands íslenzkra iðnaðarmanna og vann þar til haustsins 1962. Kveðst nú vinna við innheimtustörf.

Fyrir utan þann sjúkdóm, er um ræðir hér að framan, þá kveðst hann yfirleitt hafa verið hraustur fram til ársins 1962, að hann fékk magasár og lá á sjúkrahúsi af þeim sökum.

Aðalkvartanir mannsins eru nú stirðleiki í hægri hendi og kraftleysi og kvartanir um titring, ef hann ætlar að gera eitthvað. Hefur auk þess haft verki og stirðleika í handleggjum og herðum, og jókst þetta nokkuð við aðgerðir þær, er gerðar voru á Landspítala og getið er um í vottorði Árna Björnssonar.

Um ástand og útlit hægri handar vísast til vottorðs Árna Björnssonar frá 24/1 1963 og að framan er ritað.

Auk þeirra vottorða, er fyrr greinir, eru vottorð frá röntgendeild Landspítalans, undirritað af Kolbeini Kristóferssyni yfirlækni, þar sem talið er upp, hvaða geislameðferð Guðjón hefur fengið á radíumstofu og röntgendeild á árunum 1927, 1928, 1929, 1930 og 1932, en journal stofnunarinnar frá 1931 hefur ekki fundizt.

Ályktun: Hér er um að ræða 60 ára gamlan mann, sem fær geislameðferð vegna útbrot á höndum á árunum 1927—1932. Í ljós kemur síðar, að maðurinn hefur fengið röntgenbruna á hægri hönd, og fékk hann sár á handarbak, sem greri aldrei frá því 1933 og þar til 1958, að skurðaðgerð var gerð og húð flutt á handarbakið. Árið 1960 var svo vísifingur tekinn af ásamt hluta af handarbakslegg.

Ástand handarinnar er nú þannig, að húð hefur verið flutt á mikinn hluta handarbaks, vísifingur vantar ásamt miðhandarbeini, stirðleiki er í þumalfingursliðum báðum, og breytingar eru í húðinni ofan á þumalfingri og ölnarmegin á handarbaki.

Það hefur verið staðfest með vefjarannsókn á húð þeirri, er tekin var af handarbaki, er skinnflutningur var gerður á Landspítala 1958, að breytingar sáust, sem sérkennandi eru fyrir húð, sem orðið hefur fyrir verkunum af röntgengeislum.

Allar líkur benda til þess, að sár það, er maðurinn fékk á

höndina 1933 og ekki greri í 20 ár, hafi verið sár vegna röntgenbruna.

Það verður að telja, að maðurinn hafi hlotið varanlega örorku vegna þeirrar röntgenmeðferðar, er hann fékk á árunum 1927 til 1932, en ekki verður séð, að afleiðingar röntgenmeðferðarinnar komi örugglega í ljós fyrr en á árinu 1933, og er því eðlilegt að reikna örorku hans frá þeim tíma.

Varanleg örorka hans frá 1933 til 1950 tel ég hæfilega metna 10%, en frá 1951 til 1960 15%. Fyrir dvöl á sjúkrahúsum árin 1952 og 1958 og 1960 tel ég eðlilegt að meta stiglækkandi örorku þannig:

Í 5 mánuði	100%	örorka
- 3	—	75% —
- 6	—	50% —
- 6	—	25% —

en síðan það örorkustig, er fyrr greinir.

Frá 1. júlí 1960 tel ég varanlega örorku hans hæfilega metna 25%, og tel ég líklegt, að það verði framtíðarörorka hans vegna röntgenbrunans“.

Með úrskurði Læknaráðs, uppkveðnum hinn 28. desember 1964, var málið lagt fyrir Læknaráð og álits þess leitað um eftirfarandi atriði:

- „1. Er það sennileg afleiðing geislameðferðar á árunum 1927—1932 (incl.), að Guðjón Pétursson fékk sár á hægri handarbak á árinu 1933, sem var svo „kroniskt“ og endaði með því, að vísifingur hægri handar ásamt hluta af miðhandarbeini var numinn burt á árinu 1958?
2. Álítur Læknaráð, ef svar við fyrstu spurningu er jákvætt, að geislamagn hafi verið of mikið, eigi hafi átt að nota geislameðferð við sjúkdóm þann, er Guðjón Pétursson gekk með, galli hafi verið á tækjum þeim eða útbúnaði, sem notaður var, eða jafnvel um tvö eða öll þessi atriði hafi verið að ræða?
3. Telur Læknaráð, að samhengi sé milli líkamlegs ástands Guðjóns Péturssonar undanfarin 30 ár og andlegs ástands hans nú og hann geti því verið meira en 25% (sem er metin varanleg líkamleg örorka) öryrki, hvað vinnugetu snertir, og hve mikla örorku álítur Læknaráð þá vera um að ræða?“

Samkvæmt úrskurði Læknaráðs, uppkveðnum hinn 19. marz 1965, varð ályktun þess um framangreind atriði þessi:

„Ad 1. Já.

Ad. 2. Á þeim tíma, sem umrædd geislameðferð fór fram, mun geislamagn það, sem notað var við meðferð sjúkdóms Guðjóns Péturssonar, ekki hafa verið talið óeðlilega mikið. Að fenginni reynslu og aukinni þekkingu á síðverkunum röntgengeisla hefur á síðari árum verið notað minna geislamagn við meðferð húðsjúkdóma. Þó tíðkast enn að nota röntgengeislameðferð við kroniskt ekzem. Ekkert kemur fram í gögnum málsins, sem bendi til, að galli hafi verið á tækjum þeim og útbúnaði, sem notaður var.

Ad 3. Af gögnum málsins verður ekki séð, að hvaða leyti andlegt ástand Guðjóns Péturssonar sé afbrigðilegt, og því ekki unnt að leggja dóm á það, hvort um meira en 25% örorku sé að ræða“.

Eins og fram kom í vottorði Röntgendeildar Landspítalans, sem áður er getið, hafði journal frá árinu 1931 ekki fundizt. Journal þessi hefur síðar komið fram. Hefur verið lagt fram vottorð Gísla Petersens yfirlæknis, dags. hinn 9. október 1965, um geislameðferð þá, sem stefnandi hlaut á árinu 1931. Segir svo um þetta efni í vottorði yfirlæknisins:

„Geislameðferð 1931: H. hönd, $\frac{1}{2}$ Sab. x 3, v. hönd, $\frac{1}{2}$ Sab. x 4, Metrolampi, 125 kv. 4 mA, 2 mm A1“.

Með úrskurði, uppkveðnum hinn 30. júní 1966, var málið lagt fyrir Læknaráð að nýju og álits þess leitað um eftirfarandi atriði:

„Telur Læknaráð, að þær upplýsingar, er nú liggja fyrir um geislameðferð, sem Guðjón Pétursson hlaut á árinu 1931, breyti áliti ráðsins samkvæmt úrskurði þess frá 4. júní 1965, og ef svo er, á hvern hátt?“

Af þessu tilefni kvað Læknaráð að nýju upp úrskurð í málinu hinn 23. desember 1966. Auk þess sem í þessum úrskurði er vísað til málsatvika þeirra, sem upplýst voru, er hinn fyrri úrskurður ráðsins gekk, segir svo um málsatvik:

„... 2. Í málinu hefur verið lagt fram bréf frá Landspítalanum til Gísla Ísleifssonar hrl., dags. 9. október 1965, undirritað af Gísla Fr. Petersen, yfirlækni Röntgendeildar, svohljóðandi:

„Skv. ósk yðar fylgja hér með viðbótarupplýsingar um geislameðferð Guðjóns Péturssonar húsgagnsmíðs.

Geislameðferð 1931: H. hönd, $\frac{1}{2}$ Sab. x 3, v. hönd, $\frac{1}{2}$ Sab. x 4, Metrolampi, 125 kv. mA, 2 mm A1“.

Á fundi réttarmáladeildar læknaráðs 19. marz 1965, er mál þetta var til afgreiðslu, var mættur Gísli Fr. Petersen yfirlæknir, sem tilkvaddur hafði verið sem sérfræðilegur ráðunautur í geisla-

lækningum skv. heimild í 1. mgr. 4. gr. laga um lækna ráð nr. 14/1942. Yfirlæknirinn lét þá deildinni í té svohljóðandi skriflega greinargerð, sem dagsett er 16. marz 1965:

„Samkvæmt beiðni réttarmáladeildar lækna ráðs sendi ég hér með viðbótarupplýsingar og greinargerð vegna röntgengeislameðferðar Guðjóns Péturssonar húsgagnasmiðs, Njálsgötu 10 A, Reykjavík, en hann var í röntgenmeðferð í Röntgenstofunni, Reykjavík, 1927—1930 (incl.) og í röntgendeild Landspítalans 1931—1937 (incl.) vegna exzema chorn. manuum.

Til viðbótar því, sem greint er í vottorði frá röntgendeild Landspítalans, dags. 19. okt. 1962, undirritað af Kolbeini Kristóferssyni, kemur geislameðferð 1931, sem ekki lágu fyrir upplýsingar um: H. hönd, $\frac{1}{2}$ Sab. x 3, v. hönd $\frac{1}{2}$ Sab. x 4. Metrolampi, 125 kv, 4 mA, 2 mm Al. 1937: H. hönd, 100 r x 6, 170 kv, 6 mA, $\frac{1}{2}$ Cu + Al.

Í sjúkraskrá er þess getið 20/11 '31, að „Hendurnar yfirleitt góðar nú, þó er dál. recidiv. á h. löngutöng“. 4/3 '37, við komu, er talið, að sjúklingur hafi fengið töluverðan bata eftir fyrri geislameðferð, en um $\frac{1}{2}$ ári eftir að henni lauk, hafi eczematös útbrot tekið sig upp aftur. „Húðin er töluvert þykk, dál. hyperæmisk, með smá teleangiectasium. Auk þess smá sár og skinnflagnir. Aðallega er þetta localiserað á h. handarbaki radíalt“. 1/4 '37: „Útbrot hafa minnkað og dregið úr hyperæmiunni og infiltrationinni“. Við skoðun 12/2 '57 er þess getið, að „Á h. hendi, handarbaksmegin, upp af þumalfingursgreipinni er húðin rauð, atrofisk, létt hreistruð og með vætlandi sári“.

Ljóst er af framangreindu, að sjúklingur hefur fengið húðbreytingar á h. handarbaki, sem einkennandi eru fyrir skaðlega síðverkun röntgengeisla, og er þeim fyrst lýst 4/3 '37, sbr. ofan.

Á þeim tíma, sem umrædd geislameðferð fór fram, voru læknum ekki eins kunnar og nú síðverkanir röntgengeisla, og virðist í öllum aðalatriðum hafa verið farið eftir þeirri venju, sem þá tíðkaðist. Ekki var almennt viðurkennt fast form fyrir geislameðferð og er tæplega enn. Nú er gefið við slíka húðsjúkdóma, sem hér um ræðir, minna geisla magn í hvert sinn og í heild“.

Varð ályktun ráðsins þessi:

„Er lækna ráð svaraði fyrri spurningum varðandi þetta mál, sbr. úrskurð lækna ráðs frá 4. júní 1965, var því kunnugt um þær viðbótarupplýsingar, sem Gísli Ísleifsson hrl. leggur nú fram með bréfi yfirlæknis röntgendeildar Landspítalans, dr. med. Gísla Fr. Petersen, sbr. hér að framan, og var tekið fullt tillit til þeirra í

svörum ráðsins þá, enda þótt það komi ekki fram í yfirliti því, sem fylgdi ályktun lækna ráðs, dags. 4. júní 1965“.

Hinn 23. ágúst 1967 mat Stefán Guðnason læknir örorku stefnanda, og var mat þetta framkvæmt í sambandi við umsókn um örorkubætur til handa stefnanda frá Tryggingastofnun ríkisins. Er örorkumat þetta svohljóðandi:

„Örorkumat 23/8 1967:

Morbus mentis, depressio. Ulcus ventriculi. Defectus digiti secundi manus dx., op. plastice seq. Degen disci intervertebralis. Sjúkdómseinkenni hafa staðið í mörg ár og ums. hefur dvalið í Landspítala og Ríkisspítalanum í Kaupmannahöfn vegna framangreindra sjúkdóma fyrir nokkrum árum. Talinn lítt vinnufær sjúklingur í heimahúsum eins og stendur. Starfsgeta talin hafa verið mjög mikið skert mörg ár, og líkur sýnast til, að hún verði mikið skert til langframa. (Vottorð Ragnars Arinbjarnar, læknis, Reykjavík).

Örorka: Meiri en 75%“.

Ekki er fram komið, hvort stefnandi framfylgdi umsókn þessari.

Með úrskurði, uppkveðnum hinn 27. október 1969, var málið að nýju lagt fyrir Lækna ráð og álits þess leitað um eftirfarandi atriði:

„1. Telur Lækna ráð með hliðsjón af læknisvottorði og örorkumati, sem nú liggja fyrir í málinu, að samhengi sé milli líkamlegs ástands Guðjóns Péturssonar undanfarin rúm 30 ár og andlegs ástands hans nú og að hann geti því verið meira en 25% (sem er metin varanleg líkamleg örorka) örryki, hvað vinnugetu snertir? Ef svo er, hve mikla örorku telur Lækna ráð þá vera um að ræða?

2. Hvernig er ábyrgð almenns læknis eða læknis með sérfræðigrein, sem vísað hefur sjúklingi til læknis með sérfræðigrein, á aðgerðum, sem sérfræðingurinn, sem vísað er til, framkvæmir á sjúklingnum?

3. Hvenær telur Lækna ráð, að lækna þeir, sem hlut áttu að máli, hafi mátt sjá, að geislameðferð olli Guðjóni Péturssyni líkamsspjöllum í stað heilsubótar?“

Af þessu tilefni kvað Lækna ráð upp úrskurð að nýju í málinu hinn 17. apríl 1970. Varð ályktun Lækna ráðs þessi:

„Ad 1. Af gögnum málsins verður enn ekki ráðið, hvort samband sé milli líkamlegs ástands Guðjóns Péturssonar undanfarin rúm 30 ár og andlegs ástands hans nú.

Ad 2. Engin. Ábyrgðina ber sá sérfræðingur, sem stjórnar meðferðinni.

Ad 3. Læknaráð treystir sér ekki til að leggja dóm á þetta atriði“.

Með bréfi, dags. hinn 3. maí 1968, fór lögmaður stefnanda þess á leit við prófessor dr. med. Erik Poppe, lækni við Det Norske Radiumhospital, að hann léti í té rökstutt álit sitt á eftirfarandi atriðum:

„1. Var geislamagn það, sem Guðjón Pétursson fékk, of mikið, miðað við það, sem annars staðar var notað á sama tíma?

2. Hve miklu meira er geislamagnið en það, sem nú er notað?

3. Var það röng meðferð á umbjóðanda mínum að nota röntgeislun við sjúkdómi hans?

4. Öll önnur atriði, sem þér teljið, að máli skipti til að mynda sér rétta skoðun um læknis meðferð þá, sem umbjóðandi minn fékk“.

Svör læknisins eru svohljóðandi í íslenzkri þýðingu:

„Um spurningu 1.

Ég tel, að allt bendi til þess, að húðbreytingar þær, sem komið hafa í ljós hjá Guðjóni Péturssyni, séu kronisk röntgenskemmd. Til þess að geta gefið nánara svar við spurningu 1 hefi ég farið yfir þá kafla um geislameðferð við húðsjúkdómum, sem prentuð er í: „Handbuch der gesamten Strahlenheilkunde“, gefinni út af prófessor Paul Lazarus, München 1931. Þessi kennslubók er gefin út á þeim tíma, sem umræddar geislameðferðir áttu sér stað. Í þessari handbók er ekkert talað um, að fjöldi geislameðferða megi ekki fara fram yfir ákveðið magn. Það er ekki fyrr en seinna, sem menn gerðu sér grein fyrir hættunni við endurtekna geislakúra í sambandi við góðkynja húðsjúkdóma.

Í þessu umrædda tilfelli er tala geislakúra mjög há. Samt sem áður get ég ekki lýst því yfir, að þetta hafi verið óréttlæt看legt á þess tíma mælikvarða. (Ég þekki persónulega svipað atvik frá um það bil sama tíma í Noregi. Í því tilfelli voru einnig endurteknir röntgenkúrar vegna góðkynja sjúkdóms, og þar komu í ljós einkenni kroniskrar geislaskemmdar. Meðferðin var ekki talin óréttlæt看leg, en sjúklingnum voru dæmdar svokallaðar sanngirnishætur).

Um 2. spurningu.

Þessari spurningu er ómögulegt að svara, þar sem mælingar í geislamagni voru á þessum tíma langt frá því að vera eins nákvæmar eins og þær eru í dag. Ég tel mig þess vegna ekki geta

umreiknað uppgefið geislamagn til nútímatalna. Svo mikið get ég þó sagt, að geislamagn það, sem notað hefir verið, er minnst tífalt miðað við það, sem myndi vera notað í dag. Við hugsanlega geislameðferð á kronisku eksemi í dag, myndi ég gefa einn kúr, t. d. 4 x 75 R. Ef eða þegar eksemið tæki sig upp aftur, myndi ég ekki endurtaka þessa meðferð. Þetta magn væri aðeins smáhluti af því geislamagni, sem Guðjón Pétursson hefir fengið.

Um 3. spurningu.

Ef áður hafa verið reyndar ýmsar lækningaaðferðir án tilætlaðs árangurs, tel ég forsendur fyrir því að reyna geislameðferð. Ég myndi þó, eins og áður er nefnt hér að framan, aðeins gefa einn geislakúr. Ef eksemið tæki sig upp aftur, myndi ég telja aðra geislameðferð tilgangslausa, þar sem yfirgnæfandi líkur benda til þess, að sjúkdómurinn tæki sig einnig upp aftur að öðrum geislakúrum loknum.

Um 4. spurningu.

Ég álit í dag, að geislameðferð sú, sem Guðjón Pétursson fékk, sé óverjandi og ókunnáttusamleg. Það er þó fyrst undir 1940 og eftir seinni heimsstyrjöldina, sem okkur varð að fullu ljós hættan í sambandi við endurtekna geislakúra við góðkynja húðsjúkdómum.

Sem betur fer hafa svipuð tilfelli verið til þess að gera sjaldgæf, sérstaklega með tilliti til þess, hve oft áður og fyrr var notuð geislameðferð við góðkynja húðsjúkdómum, einkum eksemi. Þetta getur þýtt, að aðeins mjög sjaldan hefir átt sér stað, að eins margir geislakúrar og Guðjón Pétursson fékk hafi verið gefnir.

Ef ég sem tilkvaddur sérfræðingur hefði verið spurður álits í hliðstæðu máli í Noregi, hefði ég svarað, að mér þætti eðlilegt, að sjúklingurinn fengi sanngirnisbætur“.

Kröfur stefnanda eru byggðar á því, að hann hafi á árunum 1927—1937 verið brenndur á hægri hendi með röntgengeislum og muni bruninn annað hvort hafa orsakast af of mikilli geislun eða vegna þess, að tæki hafi verið biluð. Hvor sem ástæðan sé, þá beri stofnanir þær, sem starfræktu röntgengeislunartækin, þ. e. Geislalækningastofa ríkisins árin 1927—1931, að báðum meðtöldum, og Röntgendeild Landspítalans á árinu 1932 óskoraða skaðabótaábyrgð á því, hvernig til tókst. Stofnanir þessar hafi báðar verið ríkisstofnanir og sé ríkissjóður því greiðsluskyldur fyrir hönd stofnana þessara samkvæmt reglum íslensks skaðabótaréttar.

Sýknukrafa stefnda er í fyrsta lagi byggð á því, að hann sé ekki réttur aðili máls þessa. Er því haldið fram, að geislalækningar hér í bæ hafi í upphafi og á þeim tíma, sem hér um ræðir, verið starfræktar af einstaklingum. Þótt ríkisvaldið hafi að einhverju leyti styrkt slíka starfsemi, þá verði ekki af því talið, að um opinberan rekstur hafi verið að ræða. Er því mótmælt, að nokkrir þeir lækna eða þær lækningastofnanir hafi komið hér við sögu á greindu tímabili, sem ríkissjóður verði gerður ábyrgur fyrir. Þá er því haldið fram, að ósannað sé, að nokkur þau mistök hafi orðið hjá læknum eða lækningastofnunum, sem með vissu verði talin hafa valdið sjúkdómi þeim eða sjúkdómsafleiðingum, sem fjallað er um í máli þessu. Ekkert sé komið fram um það, að geislunarmeðferðin hafi ekki verið réttilega framkvæmd sem slík eða að skort hafi á einhverjar þær varúðarráðstafanir, sem átt hafi að viðhafa. Er því haldið fram, að ósannað sé, að nokkur læknisfræðileg mistök hafi orðið, sem sjúkdómur stefnanda verði rakinn til, enda sé ástæða til að ætla, að um ólæknandi sjúkdóm hafi verið að ræða, sem að einhverju leyti hafi átt rætur sínar að rekja til starfs stefnanda sem húsgagnasmiðs. Þá er því haldið fram, að jafnvel þótt talið yrði, að stefnandi hefði hlotið umræddan áverka af geislunarmeðferð á Landspítalanum eða annarri ríkisstofnun, þá hafi það allt að einu verið einkalæknar stefnanda, sem sagt hafi fyrir um, að sú aðferð yrði reynd, og hafi það því orðið á þeirra ábyrgð. Þá er því einnig haldið fram, að þótt talið yrði, að stefndi bæri ábyrgð á lækningaaðferðum og lækningaframkvæmdum þeirra lækna, sem hér hafa komið við sögu, og jafnvel þótt talið yrði, að einhver mistök hefðu þar á orðið, þá komi skaðabótaábyrgð stefnda allt að einu ekki til greina. Til þess að skaðabótaábyrgð verði felld á stefnda, hafi mistök þurft að vera stórfelld, ótvíræð og óafsakanleg, en eigi sé haldið fram af hálfu stefnanda að svo hafi verið. Þá hefur sú varnarástæða komið fram, að þótt ríkisvaldið leggi landsmönnum til sjúkrahús og þjónustu lækna sem almenna þjónustu, þá séu menn ekki skyldaðir til að þiggja þá þjónustu. Samkvæmt hinni almennu skaðabótaareglu geti ábyrgð ríkissjóðs einungis komið til greina í sambandi við það, að valdir hafi verið eða samþykktir til slíkra starfa óhæfir menn eða að þeim hafi ekki verið veitt tilhlýðilegt eftirlit, en hvorugu þessara atriða sé til að dreifa í máli þessu.

Geislalækningar munu hafa hafizt hér á landi á vegum Háskóla Íslands, en á fjáráukalögum fyrir árin 1914 og 1915 var Háskóla

Íslands veitt fé til starfrækslu röntgenáhalda. Á fjárlögum fyrir árin 1918, 1919, 1920 og 1921 var einnig veitt fé til starfrækslu röntgenáhalda. Frá ársbyrjun 1918 mun þó starfsemi þessi hafa verið skilin frá Háskóla Íslands, og á fjárlögum fyrir árin 1918 og 1919 var Gunnlaugi Claessen veitt fé til að stofna og starfrækja ljóslækningastofu. Á fjárlögum fyrir árin 1920 og 1921 var Gunnlaugi Claessen einnig veitt fé til að starfrækja ljóslækningastofu. Með bréfi Stjórnarráðs Íslands, dags. 12. marz 1920, var Gunnlaugi Claessen tilkynnt, að honum hefðu verið ákveðin árslaun sem forstöðumanni Röntgenstofnunarinnar frá 1. janúar þ. á. að telja. Á fjárlögum fyrir árin 1922 og 1923 var veitt fé til Geislalækningastofu ríkisins og styrkur til Radiumsjóðs Íslands til að reka radiumlækningar. Í umræðum þeim, sem fram fóru, gerði formælandi fjárveitinganefndar efri deildar svofellda grein fyrir breytingum þeim, sem nefndin vildi, að gerðar yrðu: „Eðlilegast finnst oss að sameina í einum lið og undir eitt nafn Röntgenstofnunina og ljóslækningar þær, er reknar hafa verið í sambandi við hana. Er það gert í samráði við lækinn G. Claessen. Undir sama lið virðist einnig eiga heima rekstur hinnar fyrirhuguðu Finnsens-ljóstækja, sem stóðu undir 27. lið, staflíð m. Úr þessum 3 liðum viljum við gera einn. Fjárhæðunum hefur ekki verið raskað, heldur hafa þær aðeins verið lagðar saman. Sundurliðun var eigi gerð á launum læknisins og öðrum kostnaði, heldur ætlazt til, að stjórnin semji um þau við hann og að þeim verði hagað á líkan hátt og var við Röntgenstofnunina, þannig að lækinn hafi bæði föst laun og hluta af þeim, sem inn koma fyrir lækningar“. Var síðan veitt fé á fjárlögum til Geislalækningastofu ríkisins til ársins 1931.

Það verður að telja fram komið, að geislameðferð þá, sem stefnandi hlaut á árunum 1927—1931, hafi hann hlotið í stofnun þeirri, sem Gunnlaugur Claessen lækinn veitti forstöðu. Verður að álykta af því, sem hér er fram komið, að þótt á reiki sé, hvert nafn stofnunarinnar hafi verið, þá hafi stofnunin verið rekin af ríkisvaldinu og á ábyrgð þess.

Röntgendeild Landspítalans tók til starfa í ársbyrjun 1931, og kom fyrsti sjúklingurinn til geislameðferðar þar hinn 27. janúar 1931. Hefur röntgenmeðferð sú, sem stefnandi hlaut á árunum 1932 og 1937, farið fram í Röntgendeild Landspítalans. Við stofnun Röntgendeildar Landspítalans var Röntgenstofan lögð niður sem sérstök stofnun. Á rekstri Landspítalans ber ríkissjóður ábyrgð. Er máli þessu því réttilega beint að ríkissjóði.

Það er álit hinna sérfróðu samdómenda, að gögn málsins og skoðun þeirra á stefnanda taki af allan vafa um það, að hann hafi orðið fyrir alvarlegum skemmdum af völdum röntgengeisla með drepri bæði í mjúkum vefjum hægri handar og eins í beini (osteo-radio-necrosis). Miðað við núverandi þekkingu er allt geislamagn það, sem stefnandi hefur hlotið, mikið. Mæling var í þá daga ónákvæm, og má telja, að um nokkur frávík hafi getað verið að ræða. Frá líffræðilegu sjónarmiði er öll röntgengeislun skaðsamleg, og þegar geislað er á þennan hátt, þá veldur hver viðbótarskammtur auknum skemmdum eða aukinni hættu á skemmdum. Samkvæmt skýrslum, sem liggja fyrir um geislanir þær, sem stefnandi fékk á tímabilinu 1927—1932, er að minnsta kosti 25% gefið á árinu 1932, og verður að telja, að hundraðshluti þeirrar geislunar, sem stefnandi fékk samtals á árunum 1931—1932 og 1937, hafi verið talsvert yfir 25% heildargeislunarinnar. Samkvæmt því, sem áður er sagt um líffræðileg áhrif röntgengeislunar, verður að telja mjög miklar líkur á því, að geislaskammturinn, sem stefnandi fékk á árunum 1932 og 1937, hafi ráðið úrslitum um það, hve illa tókst til, er hann fékk drep í mjúka vefi og bein hægri handar. Í ljósi núverandi þekkingar á mælingu geislamagns, áhrifum röntgengeisla og eðlisfræðilegum eiginleikum þeirra má segja, að geislun sú, sem notuð var á árunum 1928—1929, 1930, 1931, 1932 og 1937, hafi verið of „hörð“, þ. e. áhrifa hennar hafi gætt meira í þeim vefjum, sem urðu fyrir drepinu, heldur en í húðinni sjálfri. Þetta mun þó ekki hafa verið almennt viðurkennt og þekkt á þeim tíma, sem geislunin var gefin. Það þykir því eigi fram komið, að geislameðferð sú, sem stefnandi hlaut, hafi ekki verið framkvæmd á réttan hátt (lege artis). Þá þykir ekkert fram komið um það, að um bilun hafi verið að ræða í tækjum þeim, sem notuð voru til geislunarinnar, en slík bilun mundi í flestum tilvikum vera þess eðlis, að geislamagn væri minna en áætlað var. Samkvæmt þessu þykir því ekki verða lögð á stefnda fébótaábyrgð á tjóni því, sem stefnandi hefur hlotið af völdum geislameðferðarinnar. Verður stefndi því sýknaður af kröfum stefnanda í máli þessu. Rétt þykir, að málskostnaður falli niður. Málssóknarlaun skipaðs talsmanns stefnanda, Gísla G. Ísleifssonar hæstaréttarlögmanns, sem ákveðast kr. 50.000.00, greiðist úr ríkissjóði.

Guðmundur Jónsson borgardómari kvað upp dóm þennan ásamt samdómendunum Ásmundi Brekkan yfirlækni og Ólafi Tryggvasoni lækni.

Dómsorð:

Stefndi, fjármálaráðherra f. h. ríkissjóðs, skal vera sýkn af kröfu stefnanda, Guðjóns Péturssonar, í máli þessu. Málskostnaður fellur niður. Málssóknarlaun skipaðs talsmanns stefnanda, Gísla G. Ísleifssonar hæstaréttarlögmanns, kr. 50.000.00, greiðist úr ríkissjóði.

Fimmtudaginn 18. nóvember 1971.

Nr. 131/1971. Þórdís Sigurðardóttir

gegn

Unni Sigurðardóttur og
Snorra Jónssyni.

Dóminn skipuðu hinir reglulegu dómara Hæstaréttar.

Frávísun.

Dómur Hæstaréttar.

Áfrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 15. september 1971. Gerir áfrýjandi þær dómkröfur, „að dómsathöfn, er fram fór á bæjarþingi Keflavíkur 31. ágúst 1971 í þar nefndu barnsfaðernismáli móður áfrýjanda, Unnar Sigurðardóttur gegn Snorra Jónssyni“, verði felld úr gildi, öll málsmeðferð í héraði ómerkt og málinu vísað frá héraðsdómi. Þá krefst og áfrýjandi málskostnaðar fyrir Hæstarétti í þessum þætti málsins óskipt úr höndum stefndu.

Stefndu krefjast frávísunar málsins frá Hæstarétti og málskostnaðar fyrir Hæstarétti úr hendi áfrýjanda.

Dómsathöfnin, sem áfrýjað er, er svohljóðandi:

„Ár 1971, þriðjudaginn 31. ágúst, var bæjarþing Keflavíkur sett á skrifstofu embættisins og haldið af Valtý Sigurðssyni með undirrituðum vottum. Fyrir var tekið barnfaðernismálið: Unnur Sigurðardóttir gegn Snorra Jónssyni.

Dómari leggur fram nr. 1 bréf um beiðni á faðernisviðurkenningu, sem hljóðar svo:

„Reykjavík, 30. ágúst 1971.